

MEMURLARIN SİYASAL DÜŞÜNCE VE SİYASAL FAALİYET ÖZGÜRLÜĞÜNE DİSİPLİN HUKUKU BAKIMINDAN GETİRİLEN SINIRLAMALAR VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE SİYASAL ÖZGÜRLÜKLER BAĞLAMINDA DURUMU¹

Ömer YÜREKLİ
Sağlık Bakanlığı Müfettişi

I- GİRİŞ

Düşünce, Türkçe Sözlükte, düşünme sonucu varılan, düşünmenin ürünü olan görüş, mütalaa, fikir, mülahaza, ide olarak tanımlanmıştır². Düşünce özgürlüğü de, düşüncenin dış baskı ve yasaklarla sınırlandırılmaması, bunların etkisinden bağımsız olmasıdır.

Düşünceye insanın içsel dünyasında bir sınırlandırma yapılamaz. Bir başka deyişle, insanın içsel dünyasına yönelik olarak düşünmesini sınırlayacak hukuki bir düzenleme yapılamaz. **İnsanın düşünme ufku yasa ile sınırlanamaz.** Bu bağlamda düşünce özgürlüğünü düşüncesi açıklama özgürlüğü olarak algılamak gerekmektedir.

İnsanın düşünceye verilere ulaşmasını sağlayacak ortamın, bilgi ortamının, haber ortamının oluşması ve bunların önündeki sınırların, engellerin kalkması gerekir. Bu temel altyapılar oluşmadan düşünce özgürlüğünden bahsetmenin olanaklı olmayacağı açıktır.

Düşüncesi açıklama özgürlüğü (ifade özgürlüğü) demokratik bir toplumun olmazsa olmaz koşullarından biridir. Çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin en temel gereklerindedir.

Öte yandan özgürlüklerin bir bütün olduğunu söylemek gerekir. Diğer hak ve özgürlükler tam olarak varsa, düşünce özgürlüğünün de tam olarak var olduğunu söylemek mümkün olabilir. Bu bağlamda düşünce özgürlüğünün bilim ve sanat özgürlüğü, basın ve iletişim özgürlüğü, siyasal parti, sendika, vakıf ve dernek kurma hakkı; ülke yönetimine katılma, seçme ve seçilme hakkı vb. hak ve özgürlüklerle iç içe olduğunu söylemek gerekir.

Düşünce özgürlüğünü kişilerin herhangi bir engel ile karşılaşmadan bilgi edinmesi, edindiği bilgilere dayanarak bir kanaate varması, düşünceleri ve kanaati dolayısıyla kınanmaması, düşüncelerini çeşitli araçları kullanarak yayabilmesi, bunların propagandasını yapabileceği olarak tanımlayabiliriz.

Düşünce özgürlüğü, yukarıda belirtilen tanım ve açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, siyasal düşünme ve siyasal düşünceleri açıklama, yayma, siyasal konularda propaganda yapılmasını da kapsamaktadır.

Siyasal hak ve özgürlüklerin olması, düşünce açıklama özgürlüğünde olduğu gibi, demokrasinin ve hukuk devletinin olmazsa olmaz koşullarındandır. Bu nedenle yerleşik demokrasilerde siyasal hak ve özgürlükler (oy kullanma, seçme ve seçilme, siyasal parti kurma, siyasal partiye katılma, siyasal faaliyette bulunma, toplantı, gösteri ve yürüyüş yapma vb.) ileri düzeyde tanınmıştır.

II- 1982 ANAYASASINA GÖRE DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ, SİYASAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

¹ DENETİM Dergisinin Temmuz-Eylül 2011 tarihli 115'inci sayısında yayınlanmıştır.

² Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, 10. Baskı, Ankara 2005

Düşünce ve kanaat özgürlüğü Anayasanın 25. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti Anayasanın 26. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede; “ Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak yada vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir” hükmü yer almaktadır.

Siyasal haklar ve özgürlüklerin çok önemli bir bölümü Anayasada “ Siyasi Haklar ve Ödevler” bölümü başlığı altında yer alan 66-74. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu haklardan seçme, seçilme ve siyasal faaliyette bulunma hakları 67. maddede; parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkmaya ilişkin hususlar 68. maddede düzenlenmiştir. **Anayasanın 67. maddesinde**; “Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

(Değişik: 23.7.1995-4121/5 md.) Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.

(Değişik: 17.5.1987-3361/1 md.; 23.7.1995-4121/5 md.) Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

(Değişik: 23.7.1995-4121/5 md.; 3.10.2001-4709/24 md.) Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askerî öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.

(Ek: 23.7.1995-4121/5 md.) Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.

(Ek: 3.10.2001-4709/24 md.) Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.”; **68. maddesinde**; “(Değişik: 23.7.1995-4121/6 md.) Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.

Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasî partiler önceden izin almadan kurullar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.

Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasî partilere üye olamazlar.

Yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasî partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yükseköğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler.

Yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

Siyasî partilere, Devlet, yeterli düzeyde ve hakça malî yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.” denilmektedir.

III- DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN, TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIRLANMASI

1982 Anayasasının 26. maddesinin 2. fıkrasına göre, düşünceyi açıklama özgürlüğü; millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Düşünce özgürlüğünün bu mülahazalarla sınırlandırılması ancak Kanun ile yapılabilmektedir.

Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması Anayasanın 13. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre temel hak ve hürriyetler yukarıda belirtilen vb. gerekçelere dayanarak (Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak) özlerine dokunulmaksızın kanunla sınırlanabilmektedir. Temel hak ve hürriyetlerle ilgili sınırlamalar Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Görüleceği üzere Anayasaya göre, temel hak ve özgürlüklere getirilecek sınırlamanın “Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine ” aykırı olmaması gerekmektedir.

1950 Tarihli İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 9. maddesinde düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, 10. maddesinde ifade özgürlüğü düzenlenmiştir. Zikredilen 9. maddeye göre din veya inancı açıklama özgürlüğü; ancak kamu güvenliğinin, kamu düzenin, genel sağlığın veya ahlakın, ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu tedbirlerle ve yasayla sınırlanabilmektedir. Sözleşmenin 10. maddesinin 2. fıkrasında “Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi,

sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.” hükmü yer almaktadır. Buradaki sınırlama hükümleri genel olarak yorumlandığında, düşüncüyü açıklama özgürlüğünün genel kamu yararını korumak (genel sağlık gibi), kişisel hakları korumak ve yargı erkinin otorite ve tarafsızlığını sağlamak amacıyla zorunlu tedbir olarak sınırlandırılabilmesinin hüküm altına alındığı görülmektedir.

IV- DEVLET MEMURLARI KANUNUNDAKİ SİYASAL YASAKLAR VE CEZALARI

T.C. Devletin personel rejimini düzenleyen en önemli kanun olan 657 sayılı Devlet Memurları kanunu incelendiğinde, aşağıda belirtildiği üzere, devlet memurlarının siyasal düşünce ve siyasal faaliyetlerini yasaklayan pek çok hüküm içerdiği görülmektedir.

Devlet Memurları Kanununun “ Tarafsızlık ve Devlete Bağlılık” başlığını taşıyan 7. maddesinin 1. fıkrasında; ” Devlet memurları siyasi partiye üye olamazlar, herhangi bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamazlar; görevlerini yerine getirirken dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi ayırım yapamazlar; hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu eylemlere katılamazlar..” hükmü yer almaktadır.

Burada yer alan “ Devlet Memurları siyasi partiye üye olamazlar ” hükmünün yaptırımı 125. maddenin (E) bendinin (c) alt bendinde düzenlenmiş olup, devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektirmektedir. Bir başka ifadeyle, bir siyasi partiye girmenin cezası, bir daha devlet memurluğuna atanmamak üzere memurluktan çıkarmaktır.

Görevin yerine getirilmesinde dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı yapmak, kişilerin yarar ve zararlarını hedef tutan davranışlarda bulunmak kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektirmektedir.(657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 125/D-i maddesi)

Herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak eylemi de kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektirmektedir. (657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 125/D-o)

Yukarıda belirtilen 7. maddede yer alan “ hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu eylemlere katılamazlar” hükmü ile ilgili olarak 125. maddede doğrudan ve açık olarak cezalandırıcı bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak yasaktır.

125. maddenin (E) bendinin (a) alt bendinde; “İdeolojik veya siyasi amaçlarla kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak, boykot, işgal, kamu hizmetlerinin yürütülmesini engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak veya bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek veya yardımda bulunmak..”; (b) alt bendinde; “..Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasi veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak veya bunları kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek..” hükümleri yer almakta ve bunlar devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektirmektedir.

657 sayılı Kanunun 125/D-o maddesinde, herhangi bir siyasal parti yararına veya zararına olan fiilen siyasal faaliyette bulunmak cezalandırılmakla birlikte, herhangi bir siyasal parti yararını ve zararını hedef almayan siyasal faaliyetlere ne tür bir ceza uygulanacağı açık değildir.

Yukarıda belirtilen “ hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu eylemlere katılamazlar” hükmüne göre siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda bulunmak yasaklanmış olmasına karşın, bu yasağı ihlal etmenin müeyyidesinin ne olduğu veya müeyyidesinin olup olmadığı açık değildir. Bu nedenle pratikte çok farklı yorum ve uygulama yapılabilmektedir.

2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 59. maddesinde; “...Yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanları, siyasi partilere üye olabilirler; yükseköğretim kurumlarındaki görevlerini aksatmamak ve bir ay içinde kurumlarına bildirmek kaydıyla, siyasi partilerin merkez organları ile onlara bağlı araştırma ve danışma birimlerinde görev alabilirler. Şu kadar ki, bu durumdaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu ve Yükseköğretim Denetleme Kurulu üyesi, rektör, dekan, enstitü ve yüksekokul müdürü ve bölüm başkanı olamazlar, onların yardımcılıklarına seçilemezler.

Yükseköğretim kurumlarının öğrencileri, siyasi partilere üye olabilirler.

Siyasi partilere üye olan öğretim elemanları ve öğrenciler, yükseköğretim kurumları içinde parti faaliyetinde bulunamaz ve parti propagandası yapamazlar.” hükmü yer almaktadır. Öğretim üyelerinin de bir tür kamu görevlisi olduğu düşünülürse, kamu görevlilerinin bir kısmına siyasal faaliyetin serbest bırakılmasına karşın, diğer kamu görevlilerine serbest bırakılmaması, yasaklanması bir tür çifte standarttır ve eşitlik ilkesine aykırıdır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 124. maddesine göre, kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile kanunların, tüzüklerin ve yönetmeliklerin Devlet memuru olarak emrettiği ödevleri yurt içinde veya dışında yerine getirmeyenlere, uyulmasını zorunlu kıldığı hususlara uymayanlara, yasakladığı işleri yapanlara durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre 125. maddede sıralanan disiplin cezalarından birisi verilebilmektedir.

Kemal GÖZLER disiplin suçunu, memurun göreviyle ilgili kusurlu fiilleri şeklinde tanımlamaktadır. Suçun unsurlarını ise, ortada memurun bir fiilinin olması, bu fiilin memurun göreviyle ilgili olması ve bu fiilin kusurlu olması şeklinde ifade etmektedir³. Buna göre disiplin cezaları memurların görevleriyle ilgili kusurlu eylemlerine verilen cezalar olmalıdır. Disiplin cezalarının maksadı kamu kurumunun iç düzenin sağlanması ve korumasıdır. İdarenin çalışma düzeni ve memurların görevleriyle ilgili olmayan eylemleri disiplin hukukunun dışında düşünmek gerekmektedir. Bu bağlamda, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda siyasal düşünce açıklama ve siyasal faaliyette bulunma hususlarında getirilen bir kısım yasaklama ve yaptırımların, memurların görevleriyle ilgili olmadığı, kurumların iç düzenlerinin sağlanması ve korunmasıyla da ilgisinin bulunmadığı, dolayısıyla disiplin hukukunun amacına ve ifade özgürlüğünün ulaştığı standartlara uygun olmadığı aşıkardır. Yukarıda belirtilen disiplin cezalarının disiplin hukuku ve temel hak ve özgürlükler noktasında değerlendirilmesi aşağıda yapılmıştır.

- “Devlet Memurları siyasi partilere üye olamazlar” yasağı (Anayasada, Siyasal Partiler Kanununda ve 657 sayılı Kanunda yer alıyor) , siyasal hak ve özgürlüklere aykırı bir yasaktır. 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununa tabi üniversite öğretim elemanlarına tanınan haklar da olduğu gibi, kritik görevlerdeki sınırlı sayıdaki memurlar dışındaki memurlara bu hakkın tanınması gerekir. Çok elbise kavramının artık toplumumuza yerleşmesi lazım. Bu kavram kişilerin birden çok kimliğe sahip olabilmeleri, her kurum içinde o kurumla ilgili kimliği veya elbiseyi taşıyabilmeleri anlamına gelmektedir⁴. Bir vatandaş hem bir sendika üyesi, hem bir dernek üyesi, hem bir parti üyesi ve hem de kamu görevlisi olabilir. Burada

³ GÖZLER, Kemal; İdare Hukuku Dersleri, Ekin Kitabevi Yayınları, s.642, Bursa, Ekim 2007

⁴ TİTİZ, Tınaz; Alternatif Siyaset Anlayışı, V Yayınları, s. 17, Ankara 1992

önemli olan kişinin bu çeşitli pozisyonlardaki görevlerini karıştırmaması, kamusal nitelikli görevlerini kötüye kullanmamasıdır. Kamu görevlilerinin bu olgunluğa vardığını kabul etmek gerekmektedir.

- 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 7. maddesinin 1. fıkrasında; " hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu eylemlere katılamazlar" hükmü geniş kapsamlı bir ifadedir. Kurum içinde veya kurum dışında ayrımı yapılmamıştır. Dolayısıyla hükümde belirtilen eylemin kurum içinde veya kurum dışında yapılması yasaklanmış olmaktadır. Kurum dışında yapılan, kurumun iç düzenin sağlanması ve korunması ile ilgili olmayan siyasi ve ideolojik amaçlı düşünce açıklamasının ve eylemde bulunmanın yasaklanması disiplin hukukunun amacına, ifade özgürlüğüne, diğer temel hak ve özgürlüklere aykırıdır. Kurum içinde görev yaparken bu tür eylemlerde bulunmanın yasaklanması disiplin hukukuna uygun bir yaklaşımdır.

-657 sayılı Kanunun 125/D-o maddesinde, "herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen siyasi faaliyette bulunmak " cezalandırılmaktadır. Bu hükümde " siyasi parti yararına veya zararına olan" faaliyetin nerede olacağı belirtilmemiş, dolayısıyla kurum içi veya kurum dışı ayrımı yapılmamıştır. Kurum dışında yapılan bu tür faaliyetlerin yasaklanması disiplin hukukunun amacına aykırı olduğu gibi, siyasi hak ve özgürlüklere de aykırıdır.

-657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 125/D-i maddesinde belirtilen " Görevin yerine getirilmesinde dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı yapmak, kişilerin yarar ve zararlarını hedef tutan davranışlarda bulunmak " eyleminin cezalandırılması disiplin hukukunun amacına uygundur. Ayrıca yukarıda ayrıntılı olarak belirtilen temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması çerçevesi içerisinde de kalmaktadır.

-125. maddenin (E) bendinin (a) alt bendinde; "İdeolojik veya siyasi amaçlarla kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak, boykot, işgal, kamu hizmetlerinin yürütülmesini engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak veya bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek veya yardımda bulunmak." şeklinde belirtilen eylemlerden; kurumun içinde işlenmeyen, kurum içinde memuriyet görevleriyle ilgili olmayan siyasi ve ideolojik maksatlı eylemler disiplin cezalarının dışında görülmeli ve siyasi hak ve özgürlüklerin içinde düşünülmelidir.

- 125. Maddenin (E) bendinin (b) alt bendinde; "..Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasi veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak veya bunları kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek," hükmü yer almakta ve bu hükmün ihlali devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektirmektedir. Burada sayılan "siyasi veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak, teşhir etmek" şeklindeki faaliyetler düşünceyi açıklama özgürlüğü kapsamı içinde kalmaktadır. Ancak bu faaliyetler kurum içinde ve kurumunun düzenini etkileyecek şekilde yapılırsa disiplin suçu olarak düşünülebilir. Belirtilen hükümde ise kurum içinde yapılması veya kurum dışında yapılması şeklinde ayırım yapılmamıştır. Kurum dışında yapılan "siyasi veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak, teşhir etmek " şeklindeki faaliyetleri yasaklayarak disiplin cezası öngörmek siyasi hak ve özgürlüklere, disiplin hukukunun amaçlarına aykırıdır.

Öte yandan 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun kabul tarihi 14/07/1965'dir. Dolayısıyla kanununun o dönemlerin anlayışını, disiplin suç ve ceza teorisini yansıttığını söylemek yanlış olmaz. O yüzden konumuz olan düşünsel ve siyasi özgürlüklere o dönemlerdeki yaklaşımlar çerçevesinde getirilen disiplin cezalarının günümüz yaklaşımları çerçevesinde gözden geçirilmesi gerekmektedir.

V- SONUÇ

Devlet memurları görece toplumun daha eğitimli, daha bilgili, devleti idare eden bürokrasiyi meydana getiren kesimidir. Bir başka ifadeyle toplumun görece yüksek nitelikli bir kesimidir. Siyasal partilerin ve siyasetin böyle bir kesimden mahrum kalması hem partiler için, hem de toplum için bir kayıptır. Yukarıda ayrıntılı olarak belirtilen tespitlerden görüleceği üzere, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda bunlara düşünceyi açıklama özgürlüğü, siyasal hak ve özgürlükler ve disiplin hukukunun amacı ile bağdaşmayan disiplin suçları ihdas edilip, cezalar getirildiği anlaşılmaktadır.

Düşünceyi açıklama özgürlüğünün, siyasal hak ve özgürlüklerin günümüzde vardığı standartlar düşünüldüğünde, kamu görevlilerinin siyasal alandaki düşüncelerini açıklamaktan ve meşru siyasal faaliyette bulunmaktan mahrum bırakılmaları demokrasi bakımından bir eksiklik ve ülke adına da bir kayıp olduğu gibi, insan hak ve özgürlüklerine de aykırıdır.

Öte yandan kamu görevlisi olan üniversitelerin öğretim elemanlarına siyasal faaliyetin serbest bırakılmasına karşın, diğer kamu görevlilerine serbest bırakılmaması, yasaklanması bir tür çifte standarttır ve eşitlik ilkesine aykırıdır.

Kamu görevlilerinin siyasetle uğraşmaları değil; üye oldukları veya olacakları partilerin nüfuzlarını ve kendi kamusal nitelikli görevlerini kullanarak kendilerine ya da ilişkide oldukları diğer kuruluşlara çıkar sağlamaları kabul edilemez⁵.

Bu bakımdan, kamu görevlilerinin sadece kurum içinde veya görevi başında veya kurum içinde görevine ilişkin olarak yaptıkları siyasi-ideolojik düşünce açıklamalarının ve siyasal faaliyetlerin yasaklanmasının ve cezalandırılmasının, bunun dışındaki siyasal alandaki düşüncelerini açıklama ve faaliyette bulunmaya ilişkin yasakların kaldırılmasının demokratik toplum düzeninin ve hukuk devletinin gereklerine daha uygun olacağı düşünülmektedir.

⁵ TİTİZ, Tınaz; Alternatif Siyaset Anlayışı, V Yayınları, s. 18, Ankara 1992